

's-Hertogenbosch/Sint-Michielsgestel, 12 april 2021

Aan de (in)formateur(s)

Kopie aan de fractievoorzitters van de Tweede Kamer (via E-mail)

Betreft: economie en pensioenen

Geachte (in)formateur,

De meeste pensioenfondsen hebben in de afgelopen 12 jaar de aanspraken en uitkeringen niet kunnen indexeren en sommige fondsen hebben zelfs moeten korten. De reden hiervoor was een te lage dekkingsgraad als resultaat van de gehanteerde risicovrije discontocurve. Bij alle discussie over oplossingen voor het pensioenprobleem worden twee elementen buiten beschouwing gelaten:

1. De keuze voor een risicovrije discontocurve in combinatie met de voortdurend dalende rente heeft ertoe geleid dat een enorm vermogen moet worden aangehouden dat niet beschikbaar komt voor bestedingen in de Nederlandse economie. Het gaat om een totaal aan belegde middelen van meer dan € 1.700 mld.
2. De premies die moeten worden afgedragen stijgen tot ongewenste hoogten en leggen daardoor een beslag op het winstvermogen van bedrijven en het beschikbare inkomen van werknemers. In januari 2021 zijn de premies verder verhoogd naar gemiddeld circa 27%, waarbij de gemiddelde premiedekkingsgraad rond 70% is. Dat wil zeggen dat de kostendekkende premie tussen 40% en 50% van de pensioengrondslag bedraagt.

Ondanks het omvangrijke vermogen en de sterk gestegen premies worden de pensioenen en aanspraken van de meeste gepensioneerden en deelnemers nog steeds niet geïndexeerd. Het koopkrachtverlies van de pensioenen bedraagt in de afgelopen 12 jaar meer dan 20%. Dat is niet alleen ongunstig voor gepensioneerden, maar ook voor actieve deelnemers die daarmee hun middelloonpensioen zien uitgehold. Daarnaast is het ook ongunstig voor de nationale economie omdat investeringen, consumptieve bestedingen en potentiële belastinginkomsten worden misgelopen.

In 2021 wordt op basis van het Pensioenakkoord een ontwerp van Wet Toekomst Pensioenen bij de Tweede Kamer aanhangig gemaakt. De kern van

deze wet is dat het huidige uitkeringsstelsel wordt vervangen door een beschikbare premiestelsel op individuele basis. Het beoogde nieuwe stelsel bereikt niet de centrale doelstelling: een waarde vaste uitkering en een welvaartsvaste opbouw. Bovendien is het nieuwe stelsel gecompliceerd en weinig transparant. Het Adviescollege Toetsing Regeldruk (ATR) merkt op dat de doelen te weinig concreet zijn, alternatieven niet zijn uitgewerkt, de begrijpelijkheid tekort schiet en monitoring ontbreekt. Ook de Autoriteit Financiële Markten (AFM) heeft gewezen op de complexiteit van het Pensioenakkoord. Bij de internetconsultatie overheersten de kritische geluiden. Wij voegen hieraan toe dat de macro-economische kosten onnodig hoog zijn en gevreesd moet worden dat ook de uitvoeringskosten en de kosten verbonden aan de transitie omvangrijk zullen zijn. De premie is weliswaar gemaximeerd maar nog steeds op het huidige hoge niveau van 27%. Bovendien is in het nieuwe stelsel geen sprake meer van indexatie. Overrendementen worden uitgekeerd zonder relatie met de inflatie.

Wat is het alternatief? Er zijn de afgelopen vijf jaar verschillende publicaties verschenen (zie Bronnen in bijlage 1) waarin aanpassingen van dan wel alternatieven voor het Pensioenakkoord worden voorgesteld. Op basis van deze inzichten en met recente gegevens hebben wij een alternatief uitgewerkt dat gekenmerkt kan worden als een kasstroom benadering. In de kasstroom benadering wordt de inkomende kasstroom bestaande uit rendement plus premie gebruikt om de uitkeringen te financieren. Daarbij wordt als voorwaarde gesteld dat te allen tijde een minimale verhouding tussen vermogen en uitkeringen wordt gehandhaafd. Niet de dekkingsgraad op basis van de risicovrije discontocurve, maar de verhouding tussen vermogen en uitkeringen is dan de toetssteen voor een houdbaar stelsel. Wij gaan uit van een verhouding van 30.

In bijlage 2 wordt weergegeven wat het kasstroom stelsel inhoudt en wordt aan de hand van berekeningen op basis van actuele gegevens nagegaan of een dergelijk stelsel houdbaar is. Het blijkt dat de premie zonder risico structureel verlaagd kan worden naar 10%. Over 40 jaar is er dan nog steeds voor meer dan 30 jaar pensioenuitkeringen in kas. Gedurende al die jaren zijn de pensioenuitkeringen en de aanspraken volledig geïndexeerd. De voordelen zijn omvangrijk:

- gepensioneerden en werknemers beschikken over hogere netto inkomens en daarmee over grotere bestedingsmogelijkheden;
- werkgevers dragen lagere premies af en beschikken daarmee over meer ruimte voor lonen en investeringen;

- de overheid draagt als werkgever lagere premies af en beschikt daarmee over meer loonruimte voor verbeterde arbeidsvoorwaarden. De overheid ontvangt ook meer belastingen door de omkeerregel en meer BTW door hogere bestedingen;

Het belangrijkste effect van het hier beschreven alternatief is van macro-economische aard: de koopkracht stijgt, de lasten dalen en dus is er een extra groei-impuls voor de economie, waardoor het toekomstige draagvlak voor het stelsel robuuster wordt en tevens ruimte ontstaat voor oplossing van een aantal knelpunten. De lastenverlaging omvat € 28 mld. in het eerste jaar, oplopend tot € 93 mld. in 2060. Over de gehele periode komt hiermee € 2.400 mld. meer beschikbaar in vergelijking met het stelsel voorgesteld in het Pensioenakkoord. Dit betreft dan alleen nog het geïsoleerde directe effect, zonder multiplier.

Zou men de uitkeringen per 1 januari 2021 met 25% hebben verhoogd dan blijkt dat een premie van 15% zou volstaan binnen de randvoorwaarden van de verhouding tussen vermogen en uitkeringen. De totale besparingen tot 2060 bedragen in dat geval € 1.720 mld.

De uitvoering is aanzienlijk eenvoudiger en het stelsel is begrijpelijker en niet juridisch aanvechtbaar omdat niet in het eigendomsrecht wordt ingegrepen. Dit stelsel kan op zeer korte termijn worden ingevoerd, terwijl de invoering van de Wet Toekomst Pensioenen nog minstens vijf jaar aan voorbereiding zal vergen, met onderschatte juridische onzekerheden.

Wij dringen er sterk bij u op aan het kasstroom stelsel serieus in overweging te nemen als alternatief voor het beschikbare premiestelsel zoals vastgelegd in het Wetsontwerp Toekomst Pensioenen.

R.B.P. de Brouwer

Oud-Directeur Tata Steel

J.B.M. Pierik

Oud-Hoofddirecteur SZW
Oud-Bijzonder Hoogleraar EUR

Bijlage 1

Bronnen

1. Jan Pierik; Naar een alternatief pensioenstelsel; brief aan SZW, Tweede Kamer en SER; maart 2016.
2. Stef Borghouts, Martin ten Cate, Jan Pierik, Jacques van de Vall; FD 15 augustus 2018.
3. “Waar blijft mijn pensioen?”, Martin ten Cate 2019. Prometheus Amsterdam.
4. Brief 60 wetenschappers, deskundigen en (ex)leiders van ondernemingen aan fractievoorzitters van de Tweede Kamer van 13 oktober 2019.
5. Jean Frijns, Jelle Mensonides en Anton van Nunen; Toevoeging van omslag maakt kapitaal gedekt pensioen stabiel; ESB 4785, 2020.
6. Jean Frijns en Jelle Mensonides; Pensioenakkoord in deze vorm beslist niet welvaartsvast; Me Judice, 6 augustus 2020.
7. Bernard van Praag, Henk Hemmers; Driemaal meer pensioenvermogen, maar toch een lager pensioen; Me Judice, 7 maart 2021.
8. Jean Frijns en Jelle Mensonides; De toekomstvastheid van ons pensioenstelsel; Me Judice, 17 mei 2021.

Bijlage 2

Het kasstroomstelsel

We gaan uit van een welvaarts vaste opbouw en een waarde vaste uitkering op het huidige niveau van 80% van het middelloon na 42 jaar opbouw.

De uitkeringen worden gefinancierd uit de kasstroom op basis van het rendement van de belegde middelen van het pensioenfonds en de premie.

De beoordeling van de financiële gezondheid van een pensioenfonds verloopt primair via de kasstroom.

Het totale vermogen van een pensioenfonds moet te allen tijde tenminste gelijk zijn aan de jaarlijkse uitkering maal dertig.

Elke vijf jaar wordt door een onafhankelijke commissie op prudente wijze bepaald welke rendementen kunnen worden verwacht voor de verschillende vermogenstitels. Dit prudente verwachte rendement aangevuld met de premie-inkomsten wordt gebruikt voor het bepalen van de verwachte inkomende kasstroom per jaar voor de komende 40 jaren.

Elke vijf jaar wordt de premie opnieuw vastgesteld aan de hand van de geactualiseerde inzichten van de onafhankelijke commissie.

Ultimo 2020 bedroegen de uitkeringen € 32 mld. en het totale vermogen van de pensioenfondsen € 1.692 mld. Hieronder is een gestileerde vooruitberekening gemaakt van het door ons voorgestelde stelsel, waarbij de volgende uitgangspunten worden gehanteerd:

- jaarlijkse stijging uitkeringen (U) met 2,9% (1% volume en 1,9% prijzen);
- geen premieheffing
- netto nominaal rendement (R) op vermogen (V) van 3,0%, volgens de parameters van de Commissie Dijsselbloem (50% zakelijke waarden tegen 5,6% en 50 vastrentende waarden tegen 0,4%);

Alle bedragen luiden in miljarden Euro's:

	U	V	P	R	Saldo	V	V/U
2021	32,0	1.692,0	0	50,8	18,8	1.710,8	53,5
2043	60,0	1.945,5	0	58,4	- 1,6	1.943,9	32,4
2060	97,6	1.591,0	0	47,7	- 49,9	1.541,1	15,0

Het blijkt dat tot 2043 de uitkeringen geheel uit het rendement kunnen worden gefinancierd en dat dan nog steeds aan de randvoorwaarde voor de verhouding van vermogen en jaarlijkse uitgaven wordt voldaan. Dat betekent dat gedurende deze jaren het stelsel premievrij zou kunnen zijn. Daarna daalt V/U tot 15,0 in 2060. Om deze verhouding V/U tenminste op 30 te houden dient over de gehele periode 2020-2060 een premie (P) van 10% over de pensioengrondslag te worden geheven, waarbij deze pensioengrondslag met jaarlijks 3% wordt aangepast aan de verwachte loonontwikkeling. Ten opzichte van de huidige gemiddelde premie van 27% betekent dit een verlaging met 17 procentpunten, resulterend in de volgende situatie:

In miljarden Euro's

	U	V	P	R	Saldo	V	V/U
2021	32,0	1.692,0	17,0	50,8	35,8	1.727,8	54,0
2043	60,0	2.641,0	32,6	79,2	51,8	2.692,8	44,9
2060	97,6	3.628,1	53,8	108,8	65,0	3.693,1	37,8

In het eerste jaar leidt dit tot een lagere premielast van ca. € 28 mld. oplopend tot € 93 mld. in 2060. Gedurende de hele periode 2020-2060 is de totale premielast € 2.400 mld. lager vergeleken met voortzetting van de huidige premie. Op dat moment zijn we 40 jaar verder en bevindt zich nog voor bijna 38 jaar uitkeringen in kas. Er is met andere woorden nog ruimte in dit model voor tegenvallers, voor een verdere verlaging van de premies of voor extra indexatie.

Zou men de uitkeringen met 25% verhogen per 1 januari 2021 dan nog zou de verhouding vermogen/uitkeringen binnen de norm van 30 blijven. De premie zou dan moeten worden vastgelegd op 15%, nog altijd 12 procentpunten lager dan het huidige niveau, resulterend in de volgende situatie;

In miljarden Euro's

	U	V	P	R	Saldo	V	V/U
2021	40,0	1.692,0	25,5	50,8	36,3	1.728,3	43,2
2043	75,0	2.665,2	48,9	80,0	53,9	2.719,1	36,3
2060	121,9	3.707,9	80,8	111,2	70,0	3.778,0	31,0

In het eerste jaar leidt deze aanpak tot een lagere premielast van ca. € 20 mld. oplopend tot € 66 mld. in 2060. De totale premielast is gedurende de hele periode 2020-2060 € 1.720 mld. lager vergeleken met voortzetting van de huidige premie. Over 40 jaar bevindt zich nog voor 31 jaar uitkeringen in kas.

Inmiddels is de vermogenspositie van de pensioenfondsen verder verbeterd Volgens de laatste gegevens van DNB bedragen de activa van de gezamenlijke pensioenfondsen in Nederland ultimo 2020 € 1.924 mld. Gaan we uit van deze verdere groei van de pensioenvermogens dan blijft zelfs na 2060 nog voor veel meer dan 30 jaren uitkeringen in kas. De besparingen in de periode tot 2060 bedragen dan € 1.720 miljard.

	U	V	P	R	Saldo	V	V/U
2021	40	1.924	25,5	57,7	43,2	1.967	49,2
2043	69	2.915	44,7	87,5	63,3	2.979	43,2
2060	122	4.442	80,8	133,3	92,2	4.534	37,2